

Ergenlerde Anne-Baba Tutumu, Duygu Düzenleme ve İyi Hali Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

An Investigation of the Relationship between Parental Attitude, Emotion Regulation and Wellness of Adolescents

Sinem KARS¹, Özgür BEKTAŞ², Gökçen AKYÜREK³

¹ Uz. Erg., Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü, Ankara.

² Uz. Fzt., Kastamonu Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Kastamonu.

³ Dr. Fzt., Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü, Ankara.

ÖZ

Amaç: Ergenlerde anne-baba tutumu, duygu düzenleme ve iyi hali arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlandı. **Gereç ve Yöntem:** Kastamonu İl Sağlık Müdürlüğü Devlet Hastanesi çalışanlarının 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde 6., 7. ve 8. sınıfa devam eden çocukları çalışma grubunu oluşturdu. Anne-baba tutumlarının değerlendirilmesinde Anne-Baba Tutum Ölçeği; duygu durumunun düzenlenmesini değerlendirilmesinde Ergenler için Duygu Düzenleme Ölçeği; iyi hali değerlendirilmesinde ise Beş Faktörlü İyi Hali Ölçeği Ergen Formu kullanıldı. Ergenlerde anne-baba tutumu, duygu düzenleme biçimleri ve iyi halleri arasındaki ilişki Spearman korelasyon katsayısı hesaplanarak incelendi. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edildi. **Sonuçlar:** Demokratik tutum gösteren anne-babaların çocuklarında dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme ile yaşamın kontrolü ve anlamlandırılması ve başa çıkma ve problem çözme arasında orta derecede negatif yönde (sırasıyla $r = -0,479$, $p < 0,05$); ihmalkar tutum gösteren anne-babaların çocuklarında içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ile sosyal yaşam arasında orta derecede pozitif yönde ($r = 0,484$, $p < 0,05$); otoriter tutum gösteren anne-babaların çocuklarında dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme ile olumlu kendilik algısı arasında orta derecede negatif yönde ($r = -0,550$, $p < 0,01$) korelasyon tespit edildi. **Tartışma:** Ergenlerde anne baba tutumu, duygu düzenleme ve iyi hali arasında ilişki tespit edildi. Bu nedenle, ergenlerle çalışan ergoterapistlerin anne baba tutumu ile ilgili yaklaşımları literatür ışığında tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Adölesan; Ebeveyn davranışı; Tutum; Duygu dışavurumu; İş uğraşı terapisi

ABSTRACT

Purpose: It was aimed to investigate the relationship between parents' attitude, emotion regulation and wellness of adolescents. **Material and Methods:** The study group consisted of adolescent children of health professionals at Kastamonu State Hospital. The perceived parental attitudes were assessed by The Parenting Style Scale. The emotion regulation strategies were assessed by Regulation of Emotions Questionnaire. The Five Factor Wellness Inventory's Teen Version was used to assess adolescents' current state of holistic wellness. Spearman correlation was used to investigate the relationship between perceived parental attitudes, emotion regulation strategies and wellness of adolescents. Significance level was accepted as 0.05. **Results:** There was moderate negative correlation between external-dysfunctional emotion regulation and control and meaning of life and coping and problem solving (respectively $r = -0.479$, $p < 0.05$; $r = -0.433$, $p < 0.05$) among adolescents with authoritative families and between external-dysfunctional emotion regulation and positive self-esteem among adolescents with authoritarian families ($r = -0.550$, $p < 0.01$). There was moderate positively correlation between internal-dysfunctional emotion regulation and social life among adolescents with neglectful families ($r = 0.484$, $p < 0.05$). **Discussion:** There is a relationship between parental attitude, emotional regulation and wellness of adolescents. Therefore, the approaches of occupational therapists working with adolescents on parental attitudes were discussed and recommendations were made in the light of the literature.

Key Words: Adolescent; Parental behavior; Attitude; Expressed emotion; Occupational therapy

Sorumlu Yazar (Corresponding Author): Sinem KARS E-mail: snmkrs@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0001-8774-2602

Geliş Tarihi (Received): 01.08.2018; Kabul Tarihi (Accepted): 03.04.2019

2-5 Mayıs 2018 tarihlerinde Antalya'da düzenlenen V. International Eurasian Educational Research Congress'te sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Çocuk yetiştirme tutumu, çok genel anlamda çocuğa yöneltilen tutumların, davranışların ve beklentilerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993; Damon, 1983). Çocuk yetiştirme tutumu çocuğu fiziksel, psikososyal, dil, cinsel ve bilişsel gelişimlerini büyük ölçüde etkilemektedir (Senemoğlu, 2007; Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011). Bu nedenle, anne babaların çocuklarına karşı tutumları birçok araştırmacı tarafından farklı gruplar altında incelenmiştir (Baumrind, 1967; Steinberg, Lamborn, Dornbusch ve ark, 1992; Yörükoğlu, 1998; Yavuzer, 1988). Temel olarak, anne babaların çocuk yetiştirme tutumları; demokratik, izin verici (aşırı hoşgörölü), otoriter (baskıcı) ve ilgisiz (kaygısız) tutum olarak ele alınabilir.

Demokratik Anne-Baba Tutumu: Çocukla tartışan, görüş alış verişini özendirilen, katı ama anlayışlı ve sevecen olan, çocuğa büyüdükçe daha çok sorumluluk veren ve genel anlamda çocuğun bireyselliğine saygı duyan bir ebeveynidir (Hale, 2008). Yilmazer (2007) demokratik ortamda büyüyen çocukların kendine ve çevresine saygılı, sınırlarını bilen, yaratıcı, aktif, girişken ve yaratıcı ilişkiler kurabilen, özgüveni yüksek, hoşgörölü, açık fikirli, toplumsal ve uyumlu bir birey olduklarını belirtmektedir. Bu çocuklar sosyal ilişkileri iyi düzeyde olan çocuklardır (Olcay, 2008).

İzin Verici (Aşırı Hoşgörölü) Anne Baba Tutumu: İzin verici anne babalar çocuklarının tepkilerine, arzu ve hareketlerine karşı cezalandırmadan, kabul eden ve olumlu bir anlayışa sahip ebeveynlerdir. Yörükoğlu (1998) aşırı hoşgörölü tutuma sahip anne babaların çocuklarına sayısız haklar tanıdığını ve bu durumun çocuğun tavır ve davranışlarında olumsuzluklara yol açtığını belirtmektedir. Bu olumsuz tavır ve davranışlar bencillik ve özellikle okul öncesi dönemde sosyal ilişkilerde zayıflık olabilmektedir. Ayrıca, çocukta zayıf kendine güven ve daha az başarı güdüsü oluşabilmektedir (Dursun, 2010).

Otoriter (Baskıcı) Anne Baba Tutumu: Otoriter (baskıcı) tutum; kontrolün yüksek, ilgi ve şefkatin düşük olduğu çocuk yetiştirme tutumudur. Otoriter anne babalar; davranışı şekillendirmeyi, kontrol etmeyi ve değerlendirmeyi sevmektedir. Bu anne babalar itaat etmeyi bir erdem gibi kabul etmekte ve aksi durumda cezayı ve güç gerektiren yöntemleri tercih etmektedir. Çocuğun kendini savunması ya da ifade etmesi konusunda çocuğu desteklemez (Baumrind, 1966). Bu nedenle, otoriter tutum, çocuğun kendine olan özgüveninin oluşmasını engelleyen ve tamamen ebeveyn merkezli bir tutumdur (Yavuzer, 1995). Yörükoğlu (1998) çocuk

ve anne baba arasındaki ilişkinin her zaman gergin olduğunu ve çocuğun anne babanın kendisini eleştirmesinden sürekli korktuğunu ve her attığı adımda yanlış yapma korkusu yaşayabileceğini belirtmektedir. Hale (2008) otoriter tutum içerisinde yetiştirilen çocuklarda yüksek düzeyde anksiyete, mutsuzluk ve asosyalite olduğunu tespit etmiştir.

İlgisiz (Kaygısız) Anne Baba Tutumu: İlgisiz ebeveynler çocuk yetiştirme konusunda isteksiz oldukları kadar sorumluluk da almayan kişilerdir. Ebeveynlik rolünü benimseyememiş ve çocuğun gelişimine yardım konusunda ilgili değildir. Bu anne babaların çocukları ile geçirecekleri zaman ve enerjileri kısıtlıdır. Ayrıca; ilgisiz anne babalar çocuk ile ilgili karar alma sürecine çok az katılmakta, çocuğu kontrol etmede ve çocuğa rehberlik etmede başarısız olmaktadır. Çocuk için neyin olduğunu düşünmek yerine kendi ihtiyaç ve ilgilerini ön sıraya koymaktadır (Bornstein ve Zlotnik, 2008). İlgisiz anne baba tutumuna sahip çocukların sorunlu bağımlılık, sosyal, bilişsel ve fiziksel gelişimlerinde yetersizlik olduğu görülmüştür (Bornstein ve ark, 2008).

Anne-baba tutumları çocukların duygusal gelişimini etkilemektedir (Phares ve Renk, 1998). Werner ve Gross (2010) duyguların faydalı olduğu kadar bazen zarar verici olduğunu da belirtmektedir. Bu nedenle, duyguların düzenlenmesi kavramı ortaya çıkmaktadır. Duygu düzenleme, bir kişinin amaçlarını gerçekleştirmede özellikle onun için yoğun ve geçici özellikteki duygusal tepkilerini izleme, değerlendirme ve değiştirmede kullanılan içsel (bir kişinin kendi duygularını düzenlemesi) ve dışsal (bir ebeveynin çocuğunu yatıştırması gibi) tepki süreçlerinden oluşur (Thompson, 1994). Duygu düzenlemenin, en geniş anlamda, ruh hali (mood), zorlanma (stres) ve olumlu veya olumsuz duyguyu da içeren duygu yüklü tüm durumların düzenlenmesini içerdiği belirtilmektedir (Koole, 2010). Duygu düzenleme tepki sistemlerinin, genellikle doğuştan gelmediği, gelişimsel bir başarı olduğu; ancak normal koşullarda yaşamın erken dönemlerinde de edinilebileceği ifade edilmektedir (Dodge ve Garber, 1991). Duygu düzenleme becerinin ruh sağlığı üzerinde önemli etkileri olabileceği bildirilmekte ve duygu düzenleme becerileri kazanılırken, kazanma sürecinde sıklıkla başarısızlık yaşanabileceği belirtilmektedir (Gross ve Muñoz, 1995). Başarısızlıklar (düzenleyememe) sürekli devam ettiğinde ve başarı elde edilemediğinde ise psikopatoloji belirginleşmektedir. Bu nedenle, çocuklukta psikopatolojilerin büyük çoğunluğunun (davranım bozukluğu, depresyon, vb.) duygu tepki sistemlerinin duygusal ve davranışsal

düzenlenmesindeki başarısızlıklardan olduğu düşünülmektedir (Dodge ve ark, 1991). Ayrıca; çocuk ve ergenlerde duygu düzenleyememenin kaygıyı artırdığı bildirilmektedir (Bender, Reinholdt-Dunne, Esbjörn ve ark, 2012).

Ergenlik dönemindeki bireyler farklı duygularla baş etmektedir ve baş edebilmek için çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Duygunun yaşandığı anda olumlu değerlendirme yapabilen ve sorunları ile etkin baş edebilen ergenlik dönemindeki bireylerin duygularını daha etkili bir şekilde düzenleyebildiği; buna karşın duygularını etkili biçimde düzenlemede yetersiz kalan ergenlik dönemindeki bireylerin yüksek düzeyde kaçınma davranışı gösterdiği ve yaşadığı durumu tehdit edici değerlendirdiği bildirilmektedir (Zalewski, Lengua, Wilson ve ark, 2011). Ayrıca, olumsuz duyguları çok sık yaşayan ergenlik dönemindeki bireylerin duygularını düzenlemede güçlük yaşadığı ve sorunlu davranışlar ile depresif belirtilerinin daha yüksek düzeyde olduğu belirtilmektedir (Silk, Steinberg ve Morris, 2003). John ve Gross (2004) ise duyguları etkili biçimde düzenlemeyi sağlıklı olmakla, düzenleyememeyi ise sağlıksız olmakla eş değer görmektedir.

Ergoterapi, psikosozyal ve ruhsal sağlık konusunda yetkin bir sağlık mesleğidir (Creek, 2011). İyilik halinin kişinin fiziksel/ruhsal sağlığı; duygusal/ruhsal sağlığı; kişisel ve ekonomik güven hissi; özdeğer (yeterli ve değerli olma duygusu); bağlılık duygusu; öz yeterlilik; anlamlı ve amaçlı aktiviteyi yapabilme ve umut duygusu kavramlarının ilişkisinden ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Hammell ve Iwama, 2012). Ergoterapistler, iyilik halinin devam etmesi için günlük yaşam aktivitesi ve sosyal etkileşim ile ilişkili olan duygusal ve davranışsal ihtiyaçları değerlendirir. Aynı zamanda, ergoterapistler problem, hayal kırıklığı, stres gibi olumsuz duygu ve durumlarla başa çıkabilmesi için gerekli becerileri elde etmesini amaçlar (Amerikan Ergoterapi Birliği, 2010).

Eldeklioğlu (2016) ergenlerde özgüven gelişimi için anne-baba tutumunun ve ergenlerin kendilerini ilgilendiren konularda yeterli fırsat tanınması gerektiğini belirtmektedir. Brown ve Mann (1990) ise ergenin kişiliğine ve isteklerine karşı gösterilen anne-babanın tutumunun, ergenlerin iyilik hali için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ergoterapistler bireylerin iyilik halini etkileyen kişisel ve çevresel faktörleri incelemektedir (Amini, Kannenberg, Bodison ve ark, 2014). Strauss, Raubenheimer, Campher ve ark. (2016) duygu düzenlemenin ergenin aktiviteye katılımını engellediğini ya da artırdığını ve bu nedenle ergoterapistlerin ergenin kullandığı duygu

düzenleme stratejilerini değerlendirmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca, Vatan ve Kahya (2018) duygu düzenleme ile iyilik hali arasındaki ilişkiye değinmektedir. Bu nedenle, çalışmamızda, ergenlerde anne-baba tutumu, duygu düzenleme ve iyilik hali arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Örnekleme

Araştırma grubunu, Kastamonu İl Sağlık Müdürlüğü Devlet Hastanesi çalışanlarının 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde 6., 7. ve 8. sınıfa devam eden çocukları oluşturmaktadır. Çalışmamız için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan onay (Sayı No: 35853172-755.02.06) ve çalışmaya katılan ergenlerden aydınlatılmış onam formu alınmıştır. Her bir sınıftan 30 kişi olmak üzere toplam 90 ergen (K:50, E:40) çalışmaya gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmaya katılan ergenlerin yaş ortalaması $12,5 \pm 1,14$; annelerin yaş ortalaması $38,2 \pm 0,37$; babaların yaş ortalaması ise $41 \pm 0,43$ yıldır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplamak amacı ile demografik bilgi formu, anne-baba tutumu değerlendirmesinde Anne-Baba Tutum Ölçeği; duygu düzenleme değerlendirmesinde Ergenler için Duygu Düzenleme Ölçeği; iyilik hali değerlendirmesinde ise Beş Faktörlü İyilik Hali Ölçeği Ergen Formu (BFİHÖ-EF) kullanılmıştır.

Sosyodemografik Bilgi Formu: Bu formda ergenlere yaş, cinsiyet, kaçınıcı sınıf olduğu, anne-baba yaşları sorulmuştur.

Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) (The Parenting Style Scale): Lamborn, Mounts, Steinberg ve ark. tarafından 1991 yılında geliştirilmiş ve Yılmaz (2000a) tarafından Türkçe uyarlama çalışması yapılmıştır. Ölçek 26 maddeden ve "Kabul/ilgi", "Kontrol/denetleme" ve "Psikolojik özerklik" olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Likert-tipi ölçeğin "Kabul/ilgi" boyutundan alınabilecek en düşük değer 8, en yüksek değer 32'dir. "Kontrol/denetleme" boyutundan alınabilecek en düşük değer 6, en yüksek değer 26'dır. "Psikolojik özerklik" boyutundan alınabilecek en düşük değer 7, en yüksek değer 28'dir. Ölçekte "Kabul/ilgi" ve "Kontrol/denetleme" boyutunda ortancanın üzerinde puan alan ergenlerin anne-babaları "demokratik", altında puan alanlar ise "izin verici-ihkalkâr" olarak adlandırılmaktadır.

"Kabul/ilgi" boyutunda ortancanın altında ve "Kontrol/denetleme" boyutunda ortancanın üzerinde puan alan ergenlerin anne-babaları "otoriter";

“Kabul/ilgi” boyutunda ortancanın üzerinde ve “Kontrol/denetleme” boyutunda ise ortancanın altında puan alan ergenlerin anne-babaları “izin verici-hoşgörülü” olarak adlandırılmaktadır (Tablo 1).

Kabul/ilgi alt boyutundaki iç tutarlık katsayısı 0,72; kontrol/denetleme alt boyutundaki iç tutarlık katsayısı 0,76 ve psikolojik özerlik alt boyutundaki iç tutarlık katsayısı ise 0,82’dir (Yılmaz, 2000a).

Tablo 1. Anne-baba tutumuna ilişkin boyutlar

	Kabul/İlgi (Birinci Boyut)		Denetleme (İkinci Boyut)	
	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük
Demokratik	*		*	
İhmalkar		*		*
Otoriter		*	*	
İzin verici -Hoşgörülü	*			*

Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (Regulation of Emotions Questionnaire): Phillips ve Power (2007) tarafından geliştirilmiş ve Duy ve Yıldız (2014) tarafından geçerlik-güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek 18 maddeden oluşmaktadır. 1-5 arasında puanlanmaktadır. “İçsel işlevsel duygu düzenleme (İİDD)”, “dışsal işlevsel duygu düzenleme (DİDD)”, “içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme (İİODD)” ve “dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme (DİODD)” şeklinde dört alt boyuta sahiptir. Alt boyutlardan alınan puanlar yükseldikçe ergenin o alt boyuta göre duygu düzenleme yönteminin sıklığı da artmakta, puanı düştükçe o yöntemi kullanma oranı düşmekte şeklinde yorumlanmaktadır.

Duy ve ark. (2014) tarafından, ölçeğin iki hafta ara ile 175 öğrenciye uygulanması sonucu elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı içsel işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için 0,51, dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu için 0,70, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu için 0,56 ve dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için 0,52 olduğu belirtilmektedir. Çalışmamızda Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği’nin araştırma örneklemini için iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları içsel işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için 0,53, dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu için 0,56, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu için 0,36 ve dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için 0,44 olarak bulunmuştur.

Beş Faktörlü İyilik Hali Ölçeği Ergen Formu (The Five Factor Wellness Inventory, Teen Version): Myers ve Sweeney (2004) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik-güvenirlik çalışması Korkut Owen ve Öğretmen (2013) tarafından yapılmıştır. Ölçek 41

maddeden oluşmaktadır. 4’lü likert tipi puanlaması bulunmaktadır. “Olumlu kendilik algısı”, “Sosyal yaşam”, “Yaşamın kontrolü ve anlamlandırılması”, “Başa çıkma ve problem çözme” ve “Fiziksel ve duygusal sağlık” olmak üzere toplam 5 alt parametreden oluşmaktadır. Yüksek puan o alt parametrenin kullanıldığını göstermektedir.

Korkut Owen ve ark. (2013) güvenilirlik çalışması için ulaşılan 131 öğrenciden elde edilen verilere göre iç tutarlık katsayılarının toplam ve beş altboyut için sırasıyla (.86, .55., .62, .56, .58 ve .52); üç hafta aryla yapılan test tekrar test çalışması sonucunda korelasyon katsayılarının ise toplam ve beş altboyut için sırasıyla (.84, .74, .68, .65, .79 ve .62) olarak elde edildiğini belirtmiştir. Çalışmamızda ise toplam ve beş altboyut için sırasıyla .80, .79, .72, .74, 0.80 ve .77 olarak bulunmuştur.

İstatistiksel Analiz

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Versiyon 23.0) kullanılarak analiz edildi ve istatistiksel açıdan değerlendirildi. Ergenlerin, anne-baba tutumuna göre duygu düzenleme biçimleri ve iyilik halleri arasındaki ilişki Spearman Korelasyon Katsayısı hesaplanarak incelendi. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edildi.

SONUÇLAR

Ergenlerde anne-baba tutumu, duygu düzenleme ve iyilik hali arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmamızda ergenlerin anne babalarının tutumları Tablo 2’de gösterildi. Ergenlerin %26,7’si anne-babasının “demokratik”, %21,1’i “ihmalkar”, %25,6’sı “otoriter”, %26,7’si ise hoşgörülü olduğunu belirtti. Anne baba tutumları ile duygu düzenleme ve iyilik hali arasındaki ilişki Tablo 3’te gösterildi.

Tablo 2. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumu

	Kişi sayısı (n)	Yüzde (%)
Demokratik	24	26,7
İhmalkar	19	21,1
Otoriter	23	25,6
Hoşgörülü	24	26,7
Toplam	90	100,0

Tablo 3. Anne baba tutumu, duygu düzenleme ve iyilik hali arasındaki ilişki

Anne-Baba Tutumu	Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği	Beş Faktörlü İyilik Hali Ölçeği Ergen Formu	
Demokratik	Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Yaşamın kontrolü ve anlamlandırılması	r = -0,479 p = 0,018*
	Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Başa çıkma ve problem çözme	r = -0,433 p = 0,035*
İhmalkar	İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	Sosyal yaşam	r = 0,484 p = 0,036*
Otoriter	Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Olumlu kendilik algısı	r = -0,550 p = 0,006**
Hoşgörülü	-	-	-

* p<0,05; **p<0,01; r: Spearman korelasyon katsayısı

Demokratik tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme ile yaşamın kontrolü ve anlamlandırılması ve başa çıkma ve problem çözme arasında orta derecede negatif yönde (sırasıyla r = -0,479, p<0,05); r = -0,433, p<0,05) korelasyon tespit edildi.

İhmalkar tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ile sosyal yaşam arasında orta derecede pozitif yönde (r = 0,484, p<0,05) korelasyon tespit edildi.

Otoriter tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme ile olumlu kendilik algısı arasında orta derecede negatif yönde (r = -0,550, p<0,01) korelasyon tespit edildi.

Hoşgörülü tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında herhangi bir korelasyon tespit edilmedi.

TARTIŞMA

Çalışmamızda demokratik tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme ile yaşamın kontrolü ve anlamlandırılması ve başa çıkma ve problem çözme arasında olumsuz ilişki tespit edildi. Duy ve ark.

(2014) dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin başkalarını kötü hissettirmeye çalışma gibi olumsuz duygu kontrolü ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Eldeklioğlu (2016) beş yüz üniversite öğrencisi ile yapmış olduğu çalışmada demokratik anne-baba tutumuyla mantıklı ve bağımsız karar verme arasında olumlu ilişki, kararsız olma arasında olumsuz ilişki tespit etmiştir. Dursun (2010) demokratik tutum sergileyen anne babaların çocuklarında davranış problemlerinin görülmediğini belirtmektedir. Benzer şekilde, Steinberg ve ark. (1992) demokratik tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında yüksek özgüvene ve sorumluluğa sahip, sosyal ilişkileri güçlü olan, akademik başarıları yüksek çocuklar olduğunu vurgulamaktadır. Literatürle benzer şekilde, çalışmamız bulgularına dayanarak demokratik anne-baba tutumu sergileyen anne-babaların çocuklarında yaşam kontrolü ve problemle başa çıkma becerilerinin olduğu söylenebilir.

Çalışmamızda otoriter tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme ile olumlu kendilik algısı arasında olumsuz ilişki tespit edildi. Bu bulgumuza dayanarak, otoriter tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında olumlu kendilik algısının olumsuz

duygu kontrolü ile ters ilişkide olduğu söylenebilir. Eldeklioğlu (2016) beş yüz üniversite öğrencisi ile yapmış olduğu çalışmada otoriter ana-baba tutum ile kararsız olma arasında olumlu; mantıklı karar verme arasında olumsuz ilişki tespit etmiştir. Akçınar ve Özbek (2017) ise otoriter tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında daha yüksek düzeyde özerk-ilişkisel benlik oluştuğunu belirtmektedir. Bizim bulgularımız Eldeklioğlu (2016)'nın çalışmasıyla benzer sonuca sahipken, Akçınar ve ark. (2017)'nin bulgularıyla benzer değildir. Bu konuyla ilgili daha fazla ampirik bilgiye ve çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışmamızda, ihmalkar tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ile sosyal yaşam arasında olumlu bir ilişki saptandı. Duy ve ark. (2014), içsel işlevsel olmayan duygu düzenlemenin duyguları içine atma, saklama gibi olumsuz duygu kontrolü ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Yılmaz (2000b), ihmalkar tutum sergileyen anne-babaların genellikle çocuklarına karşı ilgisiz olduğu ve onları denetleme ihtiyacı duymadıkları, aile olmanın gereği olarak çocuklarının yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını karşıladıklarını ancak çoğu zaman bu çocuklara duygusal yönden yakınlık göstermediklerini belirtmektedir. Ayas ve Horzum (2013) ihmalkar tutum sergileyen anne-babaların çocuklarına gerekli ilgiyi göstermemesi ve çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını karşılamaması sonucunda çocukların bu ihtiyaçları farklı şekilde karşılama yollarına itebileceğini vurgulamaktadır. Çalışmamızdaki içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ile sosyal yaşam arasında olumlu ilişki bulgumuzun, çocukların duygusal ihtiyaçlarını sosyal yaşamda daha aktif olmaya çalışarak karşılamaya çalışmalarından kaynaklandığını düşünmekteyiz.

Demokratik ailelerde yetişen çocukların izin verici ya da otoriter ailelerde yetişen çocuklardan akademik başarı, sosyal gelişim, benlik saygısı ve ruh sağlığı açısından daha üstün oldukları bulunmuştur (Dornbusch, Ritter, Leiderman ve ark, 1987; Maccoby ve Martin, 1983; Steinberg, Elmen ve Mounts, 1989; Steinberg, Mounts, Lamborn ve ark, 1991). Başka bir çalışmada, demokratik tutumlu aile ortamında yetişen çocukların olumlu kişilik özelliklerine sahip olduğu, otoriter tutumlu aile ortamında yetişen çocukların çok kararsız oldukları, yeni fikirler üretmedikleri, yeteneklerinin farkında olmadıkları, endişe ve korku içinde oldukları saptanmıştır (Erdoğan ve ark, 2011). Katı ve soğuk baba tutumlarıyla çocukların davranışları arasında negatif yönde ilişki görülmüştür (Peterson, Becker, Hellmer ve ark, 1959). Dursun (2010) okul öncesi

dönemdeki çocukların davranış problemleri ile anne baba tutumları arasında düşük düzeyde ilişki tespit etmiştir. Dönmez (1985) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada aile ortamının özsaygı duygusu üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Onaylı ve Baker (2016) anne - kız ilişkisi ile kızların iyilik hali (yaşam doyumu ve öz saygı) arasında olumlu pozitif bir ilişki tespit etmiştir. Tüm bu bulgular anne-baba tutumunun ergenlerin iyilik halini etkilediğini göstermektedir. Bu nedenle, iyilik halinin devam etmesi için sosyal etkileşim ve katılım ile ilişkili olan duygusal ve davranışsal ihtiyacı değerlendirerek ergenin olumsuz duygu ve durumlarla (problem, hayal kırıklığı, stres, vb.) başa çıkabilmesi için gerekli becerileri elde etmesini amaçlayan (Amerikan Ergoterapi Birliği, 2010) ergoterapistlerin aynı zamanda anne baba tutumu üzerinde de durması gerektiğinin önemi anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, ergenler ile çalışan ergoterapistler açısından müdahalenin etkinliğinin artması için ailelerin de müdahale programına katılımı önemlidir (Hardaker, Halcomb, Griffiths ve ark, 2007) ve katılımın artırılması için aile içi dinamiklerin iyi analiz edilmesi gerekir (Hanna ve Rodger, 2002; Arbesman, Bazyk ve Nochajski, 2013; An, 2017). Bu nedenle, müdahale programı oluşturulmasında anne-baba tutumunun da göz önünde bulundurulmasının önemli olduğunu düşünmekteyiz. Araştırma Kastamonu İl Sağlık Müdürlüğü Devlet Hastanesi çalışanlarının 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde 6., 7. ve 8. sınıfa devam eden çocukları ile yapılmıştır. Bu nedenle örneklemin evreni temsil yeteneğinde bir sınırlılık olduğu düşünülebilir. Gelecek çalışmalarda daha geniş katılımcı sayısı ile toplumun bütünü temsil eden örneklem kullanılması daha sağlıklı sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir.

Kaynaklar

- Akçınar, B., & Özbek, E. (2017). Benlik gelişiminin öz-yeterlik algısı ve ebeveyn davranışlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(40), 38-53.
- American Occupational Therapy Association. (2010). The role of occupational therapy with children and youth. Erişim Tarihi 9 Mart 2019, <https://www.aota.org/~media/Corporate/Files/AboutOT/Professionals/WhatsOT/CY/Fact-Sheets/Children%20and%20Youth%20fact%20sheet.pdf>
- Amini, D. A., Kannenberg, K., Bodison, S., Chang, P., Colaianne, D., Goodrich, B., & et al. (2014). Occupational therapy practice framework: Domain & process. *Am J Occup Ther*, 68, 1-48. <https://doi.org/10.5014/ajot.2014.682006>
- An, S. J. L. (2017). Parent training occupational therapy program for parents of children with autism in Korea. *Occup Ther Int*. <https://doi.org/10.1155/2017/4741634>
- Arbesman, M., Bazyk, S., & Nochajski, S. M. (2013).

- Systematic review of occupational therapy and mental health promotion, prevention, and intervention for children and youth. *Am J Occup Ther*, 67(6), 120-130. <https://doi.org/10.5014/ajot.2013.008359>
- Ayas, T. & Horzum, M. B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57. Erişim Tarihi 9 Mart 2019, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/200124>
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Dev*, 887-907. <http://dx.doi.org/10.2307/1126611>
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic psychology monographs*. 75(1), 43-88.
- Bender, P. K., Reinholdt-Dunne, M. L., Esbjørn, B. H. & Pons, F. (2012). Emotion dysregulation and anxiety in children and adolescents: Gender differences. *Pers Individ Dif*, 53(3), 284-288. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.03.027>
- Bronstein, M.H. & Zlotnik, D. (2008). Parenting Styles and Their Effects. Marshall M. Haith & Janette B. Benson (Ed.), *Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development* (pp. 496-509). Oxford: Academic Press.
- Brown, J., Mann, L. (1990). The relationship between family structure and process variables and adolescent decision making. *J Adolesc*, 13, 25-37. [https://doi.org/10.1016/0140-1971\(90\)90039-A](https://doi.org/10.1016/0140-1971(90)90039-A)
- Creek, J. (2011). The Knowledge Base of Occupational Therapy. Jennifer Creek & Lesley Lougher (Ed.). *Occupational Therapy and Mental Health* (s. 31-56). London: Elsevier Health Sciences.
- Damon, W.(1983). *Social and Personality Development*. New York: Morton and Company Inc.
- Darling, N. & Steinberg, L.(1993). Parenting style as context: Integrative model. *Psych B*, 113, 487-496. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Dodge, K. A. ve Garber, J. (1991). Domains of emotion regulation. In J. Garberand & K. A. Dodge (Eds.), *The Development of emotion regulation and dysregulation* (pp. 3-14). Cambridge: Cambridge University Press.
- Dornbusch, S. M., Ritter, P. L., Leiderman, P. H., Roberts, D. F., & Fraleigh, M. J. (1987). The relation of parenting style to adolescent school performance. *Child Dev*, 1244-1257. <https://doi.org/10.2307/1130618>
- Dönmez, A. (1985). Denetim odağı, kendine saygı ve üç değişken:«Çevre büyüklüğü, yaş, aile ortamı». *Eğitim ve Bilim*, 10(55), 4-15. Erişim Tarihi 9 Mart 2019, <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5404/1565>
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Duy, B. & Yıldız, M. A. (2014). Ergenler için Duygu Düzenleme Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 23-35. Erişim Tarihi 9 Mart 2019, <http://pdrdergisi.org/index.php/pdr/article/view/48/47>
- Eldeklioğlu, J. (2016). Karar stratejileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 7-13. Erişim Tarihi 9 Mart 2019, <http://pdrdergisi.org/index.php/pdr/article/view/350/284>
- Erdoğan, Ö. & Uçukoğlu, H.(2011). İlköğretim okulu öğrencilerin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 51-72. Erişim Tarihi 9 Mart 2019, https://www.kefdergi.com/pdf/19_1/19_1_5.pdf
- Gross, J. J. & Muñoz, R. F. (1995). Emotion regulation and mental health. *Clin Psychol*, 2, 151-164. <https://doi.org/10.1097/YCO.0b013e3283503669>
- Hale, R. (2008). Baumrind's parenting styles and their relationship to the parent developmental theory. *ETD Collection for Pace University*. AAI3319535. Erişim tarihi 6 Mart 2019, <https://digitalcommons.pace.edu/dissertations/AAI3319535>
- Hammell, K. R. W., & Iwama, M. K. (2012). Well-being and occupational rights: An imperative for critical occupational therapy. *Scand J Occup Ther*, 19(5), 385-394. <https://doi.org/10.3109/11038128.2011.611821>
- Hanna, K., & Rodger, S. (2002). Towards family-centred practice in paediatric occupational therapy: A review of the literature on parent-therapist collaboration. *Aust Occup Ther J*, 49(1), 14-24. <https://doi.org/10.1046/j.0045-0766.2001.00273.x>
- Hardaker, L., Halcomb, E. J., Griffiths, R., Bolzan, N., & Arblaster, K. (2007). The role of the occupational therapist in adolescent mental health: A critical review of the literature. *Aust E J Adv Mental Health*, 6(3), 194-203. <https://doi.org/10.5172/jamh.6.3.194>
- John, O. P. & Gross, J., J. (2004). Healthy and unhealthy emotion regulation: Personality processes, individual differences, and lifespan development. *Journal of Personality*, 72(6), 1301-1333. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2004.00298.x>
- Koole, S. L.(2010). The Psychology of Emotion Regulation: An Integrative Review. Jan De Houwerand & Dirk Hermans (Ed.), *Cognition and emotion: reviews of current research and theories* (pp. 128-167). New York: Psychology Press.
- Korkut Owen, F., & Öğretmen, T. (2013). Beş Faktörlü İyiilik Hali Ölçeği-Ergen Formu: Türk ergenler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 53-73. Erişim Tarihi 9 Mart 2019, <http://efdergi.inonu.edu.tr/article/view/5000004126/500004639>
- Lamborn, S.D., Mounts, N.S., Steinberg, L., Dornbusch, S.M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Dev*, 62, 1049-1065. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1991.tb01588.x>
- Maccoby, E. E. & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P.H. Mussen & E.M. Hetherington (Eds.), *Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality and Social Development* (pp. 1-101). New York: Wiley.
- Myers, J.E., & Sweeney, T.J. (2004). The indivisible self: An evidence-based model of wellness. *J Individ Psychol*, 60, 234-244. Erişim Tarihi 9 Mart 2019, <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=610840ca-a1ec-4a5d-ad40-4f75a21feae8%40sessionmgr120>
- Olçay, O. (2008). *Bazı kişisel ve ailesel değişkenlere göre okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal yetenekleri ve problem davranışlarının analizi* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Onaylı, S., & Baker, Ö. E. (2016). Anne-kız ilişkisinin yetişkin kızın benlik saygısı ve yaşam doyumuyla ilişkisinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(40), 167-175. Erişim Tarihi 9 Mart 2019, <http://pdrdergisi.org/index.php/pdr/article/view/59/95>
- Peterson, D. R., Becker, W. C., Hellmer, L. A., Shoemaker, D. J., & Quay, H. C.(1959). Parental rejection attitudes and control in children. *Child Dev*, 30, 119-130. <https://doi.org/10.2307/1126135>
- Phares, V., & Renk, K. (1998). Perceptions of parents: A measure of adolescents' feelings about their parents. *J Marriage Fam*, 646-659. <https://doi.org/10.2307/353535>
- Phillips, K. F. V. & Power, M. J. (2007). A new self-report measure of emotion regulation in adolescents: The regulation of emotions questionnaire. *Clin Psychol Psychother*, 14,145-156. <https://doi.org/10.1002/cpp.523>
- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Gönül Yayıncılık.
- Silk, J. S., Steinberg, L. & Morris, A. S. (2003). Adolescents' emotion regulation in daily life: Links to depressive symptoms and problem behaviors. *Child Dev*, 74(6),1869-1880. Erişim Tarihi 9 Mart 2019, <https://www.jstor.org/stable/3696309>
- Steinberg, L., Elmen, J., & Mounts, N. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success

- among adolescent. *Child Dev*, 60, 1424-1436. <https://doi.org/10.2307/1130932>
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M., & Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child development*, 63(5), 1266-1281. <https://doi.org/10.2307/1131532>
- Steinberg, L., Mounts, N. S., Lamborn, S. D., & Dornbusch, S. M. (1991). Authoritative parenting and adolescent adjustment across varied ecological niches. *J Research Adolesc*, 1, 19-36. Erişim Tarihi 9 Mart 2019, <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED324558.pdf>
- Strauss, M., Raubenheimer, J. E., Campher, D., Coetzee, C., Diedericks, A., Gevers, H., et al. (2016). The development of an emotional regulation scale for adolescents. *South African Journal of Occupational Therapy*, 46(3), 41-48. Erişim Tarihi 9 Mart 2019, <http://www.sajot.co.za/index.php/sajot/article/view/381/248>
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monogr Soc Res Child Dev*, 59(2-3), 25-52. <https://doi.org/10.2307/1166137>
- Vatan, S., & Kahya, Y. O. (2018). Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Derg*, 19(2), 192-201. <https://doi.org/10.5455/apd.260322>
- Werner, K. & Gross, J. J. (2010). Emotion Regulation and Psychopathology. Ann M. Kringand & Denisa M. Sloan (Ed.), *Emotion Regulation and Psychopathology: A Transdiagnostic Approach to Etiology and Treatment* (s. 13-37). New York: The Guilford Press.
- Yavuzer, H. (1988). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1995). Ana-baba okulu. *Yaygın anne baba tutumları*, 111-127.
- Yılmaz, A. (2000a). Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.
- Yılmaz, A. (2000b). *Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne-baba tutumu ile çocukların, ergenlerin, gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, Y. (2007). *Anne-baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarıları ve özerkliklerinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayıncılık.
- Zalewski, M., Lengua, L. J., Wilson, A. C., Trancik, A. & Bazinet, A. (2011). Associations of coping and appraisal styles with emotion regulation during preadolescence. *J Exp Child Psychol*, 110, 141– 158. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2011.03.001>